

Boro
Kostanek

Na dnu

7

NININO STALIŠČE

Tistega jutra, ko smo zbrani v kavarni čakali, da prinesejo Mrta, ne bom nikoli pozabila. Odpravljala sem se v šolo in sem pravkar stopila iz hiše, ko je planil sel ter z zasoplim glasom stresel name novico, da je Mrt pravkar napravil samomor; z verande na vrhu stolpnice da je vrgel svoje telo v globino, dvanajst nadstropij, udaril da je na pločnik in na mestu obležal. — Nekaj trenutkov se mi je zdelo, da me je

svinec in nikoli več ne bom mogla sprostiti žil iz njegovih oklepov. Mogoče je celo, da mi je srce nekaj hipov res zastalo, v taki naglici se je vse to zgodilo, da ji kratkomalo nisem bila kos. Novica o Mrtovi smrti me torej ni pretresla, temveč me okamenila, naredila me je trdo in neokretno ter spijala telo in duha v isto neokretno gmoto.

Če bi mi bil ostal samo trenutek časa, da bi se bila ulovila, pridobila ravnovesje in sprostila gmoto telesa in duha, recimo, da bi bila prišleca pravočasno zagledala ali da bi mu bila mogla nekje odščeniti samo drobec, tisti drobec, ki je potreben, da iz misli nastane sklep, bi se bila obvladala in hladno vprašala: »Kaj imam s tem opraviti? Naj to sporoči pristojnim mestom in tako dalje. Bila bi ga brez pomislov zatajila, kot bi se za internatko spodobilo, uresničila bi bila načela, ki so nas v njih vsa leta vzgajali, nune bi se bile lahko ponašale z menoj in nemara bi me bile postavile za zgled vsem drugim deklicam.

Ni torej moja zasluga, če sem krenila iz začrtane brazde in ravnala po svoje, nisem storila tega iz prepričanja, kakor to tudi ni bila posledica čednosti in vrlin, temveč sem to storila prej iz zadrege, iz časovne stiske, nepripravljeno in nerazpoloženo me je doletela novica; niti slutila je nisem, držala sem še za kljuko ali jo morda pravkar spustila, ne vem več, v ustih so mi bili napoti še zadnji grižljaji kruha, ki ga ni bilo več časa pozajtrkovati v sobi, kajti navadno se je mudilo in sem zadnje konce goltala med tekom po stopnicah ali celo še na cesti. Okoliščine so delovale torej proti meni, v najbolj neprimernem trenutku je pridirjal sel in trčil ob me s svojo novico s

tako ihto, da me je morala pobiti in je iz mene planil resničen človek, takšen, kakršen sem v resnici bila, gola in naravna, s čuti in instinkti obdarovana, prvotna in živa in ne takšna, za kakršno sem bila vzgojena, in sem si sama domišljala, da sem, in sem trpela, če taka nisem mogla biti.

Čeprav Mrtov konec ni bil za to ustvarjen, sem se vendarle spet doživela, po tolikem jalovem času je bilo doživetje same sebe ganljivo in je dobro delo, občutila sem, da znam biti dobra, dojela sem, da sem dobra, kadar sem naravna, da sem lepa, kadar sem gola, to je prosta vseh priveskov in navlake, da sem močna, kadar od slabosti omahujem, da ravnam pravilno, kadar ravnam instinktivno.

Zato sem kot ranjena žival planila za slom, ki ni čakal odziva, vso pot sem tekla za njim, ne da bi ga bila mogla dohiteti, in prav dobro se spominjam grižljaja, ki mi je ostal od zajtrka v ustih in bi ga bila morala pogoltniti, pa ga nisem mogla. Čeljusti me niso ubogale, zobje so se uprli, sline so se strdile in postajale kepice, najprej čisto majhne, potem večje, prave, resnične kepe so se začele valjati po ustih, lomila sem jih z jezikom, jih žvečila in jih preganjala po nebu sem in tja, gor in dol, sem in tja, skušala sem gmoto izpljuniti, toda jezik se je zataknil, ni deloval, gmote ni hotel pognati navzven. Medtem so kepe narasle, mi zabile zadnje kote v ustih, nisem mogla zapreti ust, kakor sem se tudi prizadevala.

Tako sva pritekla pred stolpnico in videla, da možje merijo višino od pločnika gor do vrha stolpnice, od vrha stolpnice dol do pločnika, od spodaj navzgor in od zgoraj navzdol so jim tekle oči, od desne na levo in od leve na desno, od strani proti sredi in od tam žarkasto na vse strani so jim tekle oči. Videla sem, da merijo samo na okroglo, nazadnje so premerili, zabeležili, si zapomnili, s kredo začrtali rise in črte počez in nakrižem in vsevprek, razgrnili so mrežo belih risov po dvorišču.

Previdno sva preskočila mrežo, stopila v lift in na steno naslonjena napihala vanj oblakov sape. Kavarna je bila nagačena preplašenih, begajočih in šepetajočih ljudi, čeprav niso imeli vzroka biti preplašeni, zbegani in šepetavi, kajti Mrtova smrt jih ni mogla prizadeti, vendar so vse to bili, ker jim je preostalo nekaj prostega časa in so ga porabili pač za koristne stvari, smrt pa je vselej koristna, tujčeva smrt vedno dobrodošla, privoščijo mu jo, poščegeta jih in prijetno podraži njihove samoohranjevalne hormone.

Ko sva si utrla stezo skozi gnečo, je zašušljalo, glave so se staknile in vratovi so se stegnili. Če je bil ravnokar še kanec slutnje v njihovih kretnjah, se je slutnja že spremenila v domnevo, ta pa se je prelevila v razburljivo spoznanje, ki me je obdolžilo najgrših stikov z Mrtom in me spravilo z njegovim koncem v vzročno zvezo, čeprav me najbrž nikoli niso videli v njegovi družbi. Čakali smo vsak po svoje in vsak na nekaj drugega, jaz na može, ki bodo prinesli Mrta na vrh, gneča na to, kako se bom zadržala. Prikrivali smo svoja čustva, vendar je vsakdo vedel zanje in bi bilo vseeno, ko bi si jih ne bili prikrivali. Ko bi bilo v mojem srcu še prostora za sovraštvo, bi jih sovražila vse po vrsti, toda moje prsi so se natrpale boli in bojazni, bile so preogrožene in preizpostavljene, čutile so se izdane in prevarane, ne da bi bile mogle v vsem tem najti smisla. Čakali smo, in dalj časa

smo čakali, bolj se je čakanje prelivalo v prežo, to je bila resnična vsebina čakanja, prežali smo vsak na svoj plen, od daleč se je oglašal že hrušč na stopnišču, torej so že na poti z njim, nesejo ga. Nisem še videla nesti mrliča, tudi pravega ranjenca še nisem videla, vendar sem vedela, da ga bodo prinesli drugače, če je mrtev, in spet drugače, ako živi. Nekaj je bilo v meni, ki mi je povedalo, da bodo mrtvega prinesli na ramenih, takó da bo plaval nad glavami nosilcev, živega pa pri tleh, toliko da ga bodo držali nad tli, zadaj malo više kot spredaj, vendar tik nad tli. Naslednji logični sklepi so me privedli do tega; če je mrtev, bodo nosilnice težke in bodo z vso silo vlekle proti tlom, tako da si jih bodo možje morali natovoriti na ramena, če pa še živi, bo zadostovala moč ročnih mišic, kajti nosilnice se jim bodo veselo ujčkale v rokah, hodili bodo ravno in ponosno, kakor bi mu bili oni rešili življenje; če ga bodo prinesli na ramenih, je torej mrtev, če pri tleh, živi.

Tehtala sem ti dve možnosti vso pot, ko smo čakali, da ga prinesejo, in se je od spodaj že oglašal šum. Od daleč so se slišale stopinje, ki so se počasi približevale, se med potjo prevračale v hrušč in podrsavanje in se včasih zgubile v zidu. Zavedala sem se, da se je ena izmed dveh možnosti že uresničila, ali je mrtev ali pa živ, moje razglabljanje pa ne more biti več kot ugibanje o tistem, kar se je že zgodilo.

Danes se čudim, da mi je to tehtanje moglo vlti dvomov, če pomislim na dvanajst nadstropij, betonski pločnik in Mrtovo rahlo, neutrjeno telo.

Bliže se je oglasilo sopihanje, stopnice so usopale nosače, nezaznavno težke morajo biti nosilnice. Če prav pomislim, je breme oviralo hojo, ni bilo čuti korakov, temveč podrsavanje, očitno stavba ni bila zgrajena za nošnjo mrtvecev, razločno se je razlegalo, da so nosači zadevali ob zid, trkali ob durnike, krušili omet, preklinjali in ukazovali, spravljali na ovinkih nosilnice v vse mogoče lege, da so obridali, pri tem pa so morali paziti, da jim človek ni zdrknil z nosilnic. Mrtova smrt ni bila za to stavbo in za te ljudi, moral bi bil umreti drugje in ob drugem času, recimo, v pozni jeseni ali na zimo, ko so ljudje utrujeni od poletja in jesenskih sadežev, vendar pri izbiri nikoli ni imel srečne roke. Najmanj jo je imel pri svoji poslednji, legal je spat, se prebujal in spet legal, vmes pa je bila vsa tista smešna površnost cirkuškega klovna, ki ponuja nešteto prilik za tisto zadnjo izbiro.

Da bi tu vmes ničesar ne bilo za Mrta, tega ne morem verjeti. Ali vzemimo smrt v banji, zakaj ne bi čas soboto popoldne ali, recimo, zvečer? Šumno si lomastil po ulicah, hodnikih in delovnih sobah, opravljal si svoje posle od zore do mraka, tako rekoč, recimo, truden si in potrft, storjeno delo te ni dvignilo, ni te premaknilo naprej, slab dan si imel, vselej si deval polovično delo iz rok, danes morda polovico navadne polovičnosti, zdaj potopiš svoje telo v vodi in prisluhneš, kako ti voda dobri ude, povsod po telesu čutiš spajajoče se dotike, kopel ti jemlje težo opravljenega dne. A takó, si oženjen, potem seveda ne! Natreš si kožo z milom, nosiš si vodo, da se peni, kopaš se torej s polno paro in v naožjem pomenu besede, zelo

zavzeto se umivaš, obenem zelo previdno, da ne zmiješ raz sebe tiste tanke mreže, ki ti jo je vtisnila zadnja nedovoljena ljubica, skrbno si prizadevaš, da ne odgrneš s kože njenega voha, ki se ga je navzelo tvoje telo.

Tako torej, prepovedane reči si počenjal in zdaj se niti distanciraš ne, slabič si po vrhu, hudoben pa še zraven, dolgo se kopaš, preden se ti zdi, da si čist, vendar se zaradi čistoče nisi kopal in ti je samo pretveza, da se lahko kopaš. Misli ti otrpnejo in ti ni do nikakršnih sklepov za jutri ali pojutrišnjem, ne čutiš se jim kos, jutri je nedelja, pred deseto ne boš vstal, samo to še skleneš, da si boš pustil mrzel prš po hrbtu, preden boš stopil iz banje. Navada, ki ti je ostala iz dijaških let, ta misel ti je neprijetna in jo takoj odložiš, voda se ti dobrika, sanjaš s konicami prstov, do glave se pogrezneš v vodi, do ust ti sega voda, vidiš, to bi bila prilika, zaklenjen si in človeka ni blizu, skoraj neopazno bi šla tvoja smrt mimo ljudi, le najbližja okolica bi zvedela zanjo, komaj da bi jo opazil sam. Lepo smrt bi imel, marsikdo bi te zavidal zanjo, danes ti je morda žal, da si pustil toliko priložnosti v nemar, toda prepozno je in odločiti si se moral drugače.

Vse kaže, nosači so se s svojim tovorom prikazali na vrh; najprej smo zagledali rjuho, ki je nekaj pokrivala, potlej nosilnice, potlej šele glave in ramena, prinesli so ga torej na ramenih, kakor sem potihoma ves čas upala, ne bi bila položaju kos. Ako bi bilo drugače, se ne bi znala srečati z drugačnim, ne bi prenesla njegovega pogleda in na njegovo jecljanje bi ne vedela odgovora, četudi bi ga razumela. Želela sem si, da bi bil mrtev in zdaj je bilo to res, zelo mi je olajšal to uro. Olajšal, sem rekla, kajti ves čas najinega poznanstva je bil obziren in razumen do mene, ni ga bilo bolj socialno in družbeno čutečega, kot je bil on, prav žal mi je zanj, vendar sem sama brez moči, spomin nanj bo ostal čist in nemoten. Občudujem doslednost v njegovem mišljenju, čeprav se mi njegov zadnji korak zdi nedosleden ali vsaj ne v skladu z njegovim prepričanjem, a imel je gotovo svoje vzroke in bi tega najbrž ne trdila, če bi zanje vedela. Ne morem kaj reči proti njemu, četudi bi hotela, morala bi si izmisliti, pravzaprav nimam več kaj iskati na tem mestu.

Videla sem, da so ga prinesli na ramenih in iščejo, kam bi ga odložili, s tem je moje delo opravljeno, lahko bi se odpravila skozi špranjo v ljudeh, kljub temu sem še nekaj trenutkov vztrajala. Ni mi bilo posebno dobro, sprevod se je medtem pomaknil v kavarno, kakor v cerkvi je bilo, možje so odložili breme, ljudje so se zgrnili okrog nosilnic, in ko so privzdignili rjuho ali je morda tudi niso privzdignili in so jo le mislili privzdigniti, sem zaprla oči, morala sem jih zapreti zelo trdo in močno, s treskom tako rekoč, ali da rečem takole, zaloputnila sem jih tako, da me je zbolelo in je pritisk vek sprožil v meni prijetno samoto.

Nisem si znala razložiti, od kod ta neverjetni, samotni mir. Od začetka sem še razločevala strehe posameznih hiš, ko pa so se začele vrteti okrog moje glave in so puščale vedno ožji obroč neba nad seboj, so se prelile v dolgo, sivo steno, ki se je široko razlezla in ji ni bilo mogoče videti na konec. Bila sem na vrtiljaku in spet nisem bila tam, kajti zdelo se mi je, da me je zajel vrtinec vročega peska in mi pogasil sapo in spet me ni zajel,

kajti zdelo se mi je, da se drkljam vznak, takó rekoč ritensko, da mi pritiska srce in pljuča ob žledasto steno grla, da mi na vse pretege izvija hrbtenico in se mi telo boči v vedno večji balon, ki bo vsak čas odletel za vetrom.

In spet ni bilo podobe po kakem balonu, kajti drvela sem mimo zidov navzdol, neprestano navzdol, nadstropje za nadstropjem je švigalo mimo mene, nezno je postajalo padanje, globoka je bila stolpnica, nezno bolj globoka, kot je bila visoka, brez tal so bile ulice in brez dna pločnik, mreža belih risov in črt se je razpasla v skrivalnico, v trhljivo doskočišče, v mrzlo mrtvašnico, v vrtoglavo šahovnico. Na velikanski šahovnici, na skrivnostno črnem polju me je čakal divji konj, ki me bo stisnil v kot, če bo od padca še kaj stisniti, in me držal v šahu, da se ne bom mogla premakniti.

Proti njemu letim, čeprav sem bila pravkar še na vrhu donebnika in sem samo trše zatisnila oči, potem ko so prinesli Mrta na ramenih, kakor sem si želela. Zatisnila sem oči in sprožila vrtnčenje, zdaj strmoglavim v nedogledno globino, ni dvoma, da bom zdaj zdaj tresnila na naklo in se razletela ali pa se mi bo telo razmazalo na tleh. Že sem zamižala, da bi laže prenesla zadnji pik bolečine, toda ko sem odprla oči, sem še vedno letela mimo hiš proti dvorišču, še ni bilo konca. Dvorišče se je še oddaljilo, namesto da bi se bilo bližalo, šahovski konj je izpregel, ni ga bilo več, dvorišče je bilo prazno, vse se je umaknilo. Ko sem treščila na tla, se mi je telo zleknilo, obraz se mi je zaril do ušes v mehko prst, kleče in z rokami uprta ob tla sem izvlekla obraz iz zemlje, vlažna prst se je lepila vanj in težko sem dihala, v sencih je strumno kluvalo.

Ko sem strgala mreno izpred oči in jih odprla, sem ležala v svoji nekdanji postelji v internatu, in to je bilo najbolj čudno in najbolj nerazumljivo, sem pri zavesti ali nisem in kje sem. Bilo mi je, da zdajle, ko sem se ravno kar zavedela, padam šele v resnično nezavest, tisto prej da je bila šala, to pa da je pričetek resničnega nezavestnega stanja. Dvomi so se me polastili, kaj je resničnost in kaj dozdeva, kaj nezavest in kaj potem zavest, oči so se mi razširile in morala sem strmeti več kot noro predse, kaj se je zgodilo z menoj, obšla me je hvaležnost, ker se je vrtnčenje proti pričakovanju dobro izteklo in se ni končalo na pločniku kot Mrtovo, bila sem hvaležna, čeprav nisem vedela, komu naj bom, hkrati pa me je oblila groza pred zadnjimi dogodki v kavarni, ki so se zelo jasno napovedali mojemu spominu in so bili dokaz, da moram biti vendarle pri zavesti.

Veliko časa sem zabila v to, da bi dognala, kako sem zašla sem v internat, ko nisem stanovala več v njem, kako sem zaveslala v svojo nekdanjo posteljo, v resnici to ni bila več moja postelja, čeprav je nekdanj bila, a zdaj ne več. Marsikaj se je spremenilo od takrat, ko sem morala internat zapustiti. Znani internatski vonj je naskočil moje nosnice, srepela sem v te nezno znane stene in se jih nisem mogla naužiti. Bila sem v svoji stari hiši, znova sem jo zajemala s svojimi čutili, vendar zadihala je nisem, pač pa sem zadihala Mrta, ga zadihala tako sveže kot nekdanj v teh prostorih. Zdaj, ko sem bila spet na svojem starem domu, se mi je spet približal in od daleč obstal, to je moralo biti že zunaj teh sten, v bližini kapele, precej stran od

tod. Stegnila sem se proti njemu, ki ni bil več dostopen z moje ravni, čeprav je bil navzoč.

Stala sva vsak na drugi postojanki, nisem ga več dosegala; bolj sem se mu skušala približati, da bi se zočila z njim in bi ujela samo en skupen utrinek, tem bolj se mi je odmikal, tem več stene se je vrnilo med naju, tem več kapele je prihajalo na dan. Nisem ga več priklicala iz ozadja, bolečina mi je običala v mesu, meso je zadrževalo, nekajkrat utripnilo in se potem zadržnilo. Vedela sem, da je mimo, nisem se mogla ubraniti solz, polzele so v moje skremžene gube na obrazu, tekle po njih do ušes in od tam cepale v odejo. Torej sem ga morala tudi jaz ljubiti. Spominjam se, da nisem jokala iz svoje potrebe, temveč zaradi tega, ker so mi to narekovale zunanje okoliščine. Torej je res, kar je trdil, da sva se prenakupičila drug z drugim, se preveč zgostila drug v drugem in se pretesno nabrala drug drugega.

Zdaj ga polagajo na oder, zgoraj v kavarni, je to daleč od tu, da, to je daleč od tu. Nič minljivega ni na njegovem telesu, ni se spremenil, kot spreminjajo mrtvaški odri. Pravkar se je vrnil z veselice, še s pesmijo v ustih in veselo barvo v očeh, z ostanki plesa v kolkih in z omotičnimi rokami in s prasketajočo poltjo, ki bi mogla biti tudi, recimo enkrat, polt jasena.

Takrat, ko se je pripetila tista reč z Mrtom, sem hodila v drugi letnik. Kmalu potem ko so me nune vrgle iz doma, sem najela sobo v mestu. Tisti dogodek se je pripetil torej precej stran od nun, tako prostorno kot časovno, tedaj torej, ko sem sobarila na svojo roko pod streho trinadstropne hiše, in v mojem življenju se je prvikrat nekaj zgodilo tako rekoč brez nun. Vendar se je kaj hitro izkazalo, da ne mimo njih. Komaj so namreč zvedeli za Mrtov nesrečni konec, ki me je do nezavesti prizadel, ali, recimo, takóle, komaj sem nehote zamižala, da bi laže prebolela udarec in si v snu nabrala novih moči, torej še preden je bilo vse končano in je Mrt našel svoj počitek, sem se znašla spet v njihovih rokah. Iztrgale so me iz sredine in me vsadile v drugo, ne meneč se za moja čustva in moje duševno stanje. Bile so torej ves čas mojega sobarjenja trdo za menoj, naravnost za petami so prežale na priliko, da bi me pobrale iz smeti. Pognale so me iz svojega doma, toda izpred oči me niso spustile. Pustila sem jim torej še nekaj upanja, drugače bi ne bile mogle z menoj ukrepati, kot so.

Če se mi je že pred tem upirala gola misel na njihov zavod, me je zavest, da sem se v najbridkejši preizkušnji prav v njem zbudila, poparila. V tem stanju so mi nune razodele novo presenečenje, češ da naj bo vse prejšnje pozabljeno, kajti treba je potegniti jasno črto pod svojo grešno preteklost in pričeti znova. Zdaj da lahko spet stanujem v njihovem domu, saj od mojega odhoda naprej prostega mesta niso zasedle več, čeprav bi bile to lahko, ker so bile prepričane, da se bom spokorjena vrnila, kot sem se zdaj res, in da so mi z molitvijo izprosile to uro in tako dalje. Ne vem, kje sem pobrala moč, da sem odklonila in se zahvalila za njihovo usmiljenje in bližnost, češ da me doletavata prepozno. Kaj bi z njima ob tej priliki, že pred dolgim sem nehala preganjati popoldneve in večere s kloštrskim pobožnjaštvom, ki je morda šele danes zjutraj izdonelo, prej pa vseskozi

donelo, kot doni praznina, kadar zadeneš obnjo ali se je samo dotakneš. Vam da se je enako godilo, pravite, torej nas je več. To me vznemirja, vznemirljivo je, da so si praznine med seboj takó podobne in sorodne; ista votla izkustva nas tarejo, človek se jih otepaš, ne da bi se jih mogel znebiti, in si želiš obilja, nastavljaš svojo posodo in tem dalj jo nastavljaš, tem manj si izbirčen, potrpljenje ti pohaja.

Vidite, tisti čas se je pojavil Mrt in mi obljubil spremembo in oddih, in ker sem bila mlada in lepa, mi je obljubil tudi nebesa, kot pravimo. Priznati moram, da je svojo obljubo nosil zelo zavestno in resno, čeprav je ni mogel donositi, vendar ga tudi ne zadene krivda. Nosil je pri sebi tisto svojo besedo, ki ga je končno pahnila v smrt, če prav sumim, tisto zatajevano in skrito, nikdar izgovorjeno, temveč samo pripravljeno, da bo izgovorjena. Treba bi bilo samo priložnosti, mogoče bi bila zadostovala tudi že priložnost do priložnosti, torej čakajočo, eksplozivno besedo, ki bi se ob najmanjšem sunku vnela; tlečo, pokrito z ogorki in pepelom, razneženo, prepovedano, nezaželeno. Vse to hkrati in vse to posamič, potlačeno in zatirano besedo, to je nosil Mrt pri sebi, globoko v svojem hotenju, posebej v rdečih in posebej v belih krvnih telescih, skrbno varovano in skrito negovano, strašno nemirno. Namenoma sem vzela besedo strašno, nikdar mirujočo, vedno pripravljeno in nastrojeno, nasilno, razjedajočo, ubijajočo besedo.

Ko sva se nekega dne po naključju zagledala, to je, srečala na cesti, vsak na svoji strani in s kostanji vmes, sem čutila, da jo je namenil meni. Pustil si je še nekaj časa za zorenje in premislek, preložil torej na drugič, in pravzaprav je bilo najlepše od vsega čakanje na to, kar sem vedela, da se bo kmalu moralo zgoditi. In čez nekaj dni se je res, ni mogel drugače, kot me ustaviti in izgovoriti svojo besedo, ki si je prizadevala po tem, da bi bila čimprej izgovorjena. Pričakal me je pred poslopjem drugega letnika, tu mi je priznal, za kar se mu še nikoli prej ni ponudila priložnost. Dvomim, da je kdaj prej okusil kaj ljubezni, nežnosti in toplote. Mogoče je vse to tudi premalo iskal in si samo želel, le sanjal in hrepenel po tem, namesto da bi se bil načrtno tega lotil in je to tudi v mojem primeru storil šele potem, ko sem mu prišla naproti. Navkljub vsemu sem se ustavila samo ob zunanjosti njegove besede, samo njen zvok in barvo njegovega glasu sem zaznala, njeno notranjo napetost sem preslišala.

Danes se zavedam, da nisem pravilno pojmovala stiske, ki se je držala slehernega zloga, nisem podoživela tiste velike in preproste resnice, zaradi katere je bila beseda velika in preprosta. Mislim tudi, da nisem niti računala z možnostjo, da se more beseda poroditi iz muk in bolesti, narobe, poigrala sem se in se delala, kot bi ne bila slišala. Končno sem pristala, ker sem bila zaradi praznine pač za vse dovzetna in si mi je obetala sprememba. Srečavala sva se dvakrat na teden, ob Mrtovih prostih popoldnevih, potem je začel zahajati k meni tudi ob večerih. Tudi tega mu nisem branila, čeprav sem znala pravilno ceniti težo prekrška. Nunam je ostalo najino poznanstvo še prikrito; potlej sva tvegala zmeraj več, doživel je prve viške z menoj, ostajal do jutra. Zdaj, ko je mrtev, to lahko povem, pustila sem mu, iz usmiljenja, pa tudi iz radovednosti, pomagala sem mu, da je vse zamujeno

in zapravljenost spravil pod streho. V začetku je odhajal zelo pobit in zaskrbljen, pekla ga je vest in je obujal kes. Ob misli na zavod se ga je pollaščal živalski nemir, počasi pa se je navadil, nekaj v njem se je prelomilo na dvoje, nekaj se je obrnilo. Naravnost čutila sem, kako se v njem obrača in presnavlja, kot v kvasu je delovalo v njem. Ljubil me je iz odpora, nalašč in iz kljubovanja, bila sem oddušnik njegove preteklosti, v meni je našel sredstvo, da je krenil iz brazde. Nikoli ni grdo ravnal z menoj, to moram priznati in bi priznala tudi v primeru, da bi še živel.

Ne govorim samo zaradi njegove smrti tako o njem, bil je dober z menoj. V dokaz navajam, da mi je, čeprav ni imel denarja, kupil uro, verižice, knjige in druge stvari, ki sem jih potrebovala ali si jih želela. Znal je uginiti moje želje, vselej je bil nežen in obziren in razumen. Poniževalo me je edino občutje, priznam, da tipično žensko občutje, da mu nisem bila cilj, temveč sredstvo, opravičuje pa me to, da nisva mislila nič resnega. Nazadnje me to ni več motilo, sprijaznila sem se, nisem tega storila zastonj. Sama sem skrbela, da nisem odhajala prikrajšana, ni bil prvi in ne zadnji moški, bil je eden od teh, ki so bili po svoji usodi edinstveni in zato nekako vendarle prvi in hkrati zadnji.

Hočem reči, ta mladi moški je z mojo pomočjo uresničil samega sebe, postal je Mrt, kakor še nikoli pred menoj in nikoli za menoj, najbolj resnični, prvobitni in izvirni Mrt, kot ga poleg njega ni bilo drugega, prepričana sem, da nikjer na svetu, kot ga ni bilo drugače in ob drugem času in iz drugih razlogov. Pri tem dvomim, da domnevo ponavljam; če je ta človek kdaj prej prekopal svojo naravo res za vsemi duhovnimi in telesnimi dobrinami in z njimi tvegala strast, in če jih je bil izkopal, komu naj bi jih bil izkazal? Vse to je imel za preveliko nedostojnost in greh, raje se jim je odpovedal in jih s silo zatrl, junak Mrt ni bil, manjkalo mu je poguma in samozavesti, bal se je, da bi ga strast ljubljenja ne razvnela takó, da bi ob tem od naporov in razburjenja crknil, recimo, ravno v trenutku, ko bi se pričel orgazem, tako da bi njegovega konca ne pričakal več. Pobodlo bi, mogoče v dolžini četrte vrtečega se kolesa zapeklo in najbrž bi zamudil, da je mimo, da je život dotrajal in se enkrat za vselej zavozljal. Pred to možnostjo je vselej trepetal in se zgrozil, čeprav bi bil to lep in lahek konec, naravnost naslada, pravljica smrt bi ga bila doletela.

Ne, junak nikakor ni bil, kvečjemu je bil junak tisto uro, ko se je odločil za skok v nižino, a to je bilo pozneje in čisto ob koncu. Toliko da se je še tik pred svojim koncem nalezel junaškega slovesa. Junak ali nejunak, naj bo kakor hoče, kar zadeva najina srečanja, moram pripomniti, da je bil neodločen v sklepih, če hočete. To meče nekaj sence na njegov značaj. Spominjam se na primer, da sem mu kar kmalu dala priliko, on pa je odlašal in odlašal, ni in ni se mogel odločiti in se je odtajal šele potem, ko sva ugotovila vrsto skupnih izhodišč in poti v najinih življenjih. Danes je jasno, da je bilo vse to golo naključje, a takrat sva mu prisojala velik pomen, spoznala sva, da sva ustvarjena nalašč drug za drugega. Tudi jaz sem tisti čas v to verovala, vse je kazalo ali pa sva vse samo tako obrnila, da sva namenjena drug drugemu in si s prirastkom skupnih in podobnih živ-

ljenjskih usod lahko dovoliva tudi več strasti. Takó je nanese, da so se pregrade med nama začele podirati, podrle so se vse hkrati in ob istem času, brez ovinkov povedano, šla sva do zadnjega.

Razšla sva se po moji krivdi, to priznam. Vrnila sem mu vse, kar sem od njega dobila, hotela sem ga zadesi in tudi pri njem povzročiti, da me pusti, naveličala sem se ga, njegove dolgočasnosti nisem več prenesla, vendar tega, da bo tako nesrečno končal, nisem slutila in tudi ne nameravala. Sploh njegov samomor s tem nima kaj opraviti, o samomoru nikoli ni govoril, tudi njegovo vedenje ni dopuščalo takšnega sklepa. Večer pred svojo smrtjo je še razsteklil moje okno in razpraskal žarnico. To storiijo poznate, toda kaj naj bi bila ukrenila in kako naj bi bila njegov klic pravilno razumela. Prihajala sem do drugih ugotovitev, stekla nikoli ni trpel, vse stekleno mu je mrzelo in je preganjal, kjer je le našel priložnost, to mu je moralo ostati iz otroških let, kakšen ostanek neprekvašenega otroštva v zvezi s steklom ali kaj podobnega. Kaj jaz vem, sam o tem ni govoril, predstavljam si strel skozi okno, drobec bombe ali granate, zdrobljene šipe in s kartonom zadelana okna, žvenket črepinj ob kakšnem grozotnem dogodku, nekaj pač, kar mu je obesilo na steno srca strah za vse večne čase. Ta kompleks ga je očitno bremenil in mu je z zastekljevanjem na eni ter razstekljevanjem na drugi strani skušal urasti.

Prav živo mi je pred očmi dan, ko mi je na vsem lepem, brez vsakega vzroka, vpricho razbitega kozarca, ki je padel na tla, odkril svoj praskalni dar. Prve žrtve so odnesle prve praske, vse to vam je znano, v začetku nisem verjela, táko početje se mi je zdelo otročje in nesmiselno, pozneje sem ga večkrat spremljala pri njegovih praskarijah in pri tem neizrekljivo uživala. Nekaj stvari je razpraskal meni na ljubo, švrkalo je iz njega in razživel se je, da ga ni bilo poznati. Od tistih dob sem sodila drugače o njem, ni mu bilo do šale, temveč mu je šlo zares, kajti s praskanjem se je dopolnjeval, oblikoval svoje življenje, držal svojo življenjsko usodo v ravnovesju, oblikoval svojo osebnost, skratka, brez praskanja bi ne bil mogel živeti. Živeti pa pomeni biti svoboden, odločati med možnostmi, trajati, biti zdaj in pozneje, biti vselej, tudi potem še.

Zdaj je mrtev in leži v kavarni, iznakažen človek iz kože in kosti, človek gumijastih oči in udov iz plastike, razmazani pljunek, skozi polodprta usta se še vidi krik, ki je otrpnil, omagal na polpoti, se strdil, ne da bi bil opravil. Kakšne vrste krik torej? Kratek, rezek krik, kot se ga znebijo žabe, kadar jih kosa prereže na dvoje. Vidi se mu, s tem krikom je moral umreti in leži zdaj tukaj, pozna se mu skok, in čeprav je sam kriv, nas dolži grdega ravnanja, ki ni na mestu, usmrtil se je sam, to je dokazano in bo še dokazano, nismo ga mi, naša vest je čista. Kljub temu ne odneha, prst namerja proti nam, zdaj ko je mrtev, zdaj še posebej, skriva ga pod črnim pajčolanom, vendar meri v nas. O tem se morate prepričati, meri name, vate, vanj, vanjo, nanj, nanjo, vanje, nanje, jaz merim, ti meriš, on, ona, ono meri, mi merimo, vi merite, oni merijo drugače kot merim jaz tebe, ti njega, on njo, ona ono, ono naju, midva vaju, vidva onadva, onadva nas, mi vas, vi one, oni mene, vsi merijo, nihče ne meri, to je isto.

Mrtev leži v kavarni in ljudje so pri njem, množica ljudi se preriva ob njegovi krsti, po vrsti mi ponujajo roke, v sobi, na stopnišču, pred hišnimi vrati, na dvorišču, povsod mi jo stiskajo, na pretege je žalosti, na pretege sožalja, ne uide mi, da njihovi gibi cikajo na zunanji vtis, na pravilno žalovalno držo in na ihtivo naglašeno besedo, v srcu pa se radujejo, da so položili spet novega človeka na mrtvaški oder. Tam zdaj leži in ljudje še vedno prihajajo, eni na kavo, drugi na prigrizek, tretji na pivo ali mineralno, četrti na natakario, vsi pa mimogrede na Mrta, ki leži sredi kavarne. To nič ne stane, še nikoli ni kaj stalo, sonce barva njihove profile po zidu, pojavljajo se podolgaste glave, ozka ramena, votla oprsja, živalski hrbeti, strašila, spake, seme.

Mene ni v kavarni, mislim, ker sem se zavedela v dekliškem zavodu, recimo, spet na svojem starem domu, Čas bo, da Mrta pokopljemo in pozabimo, ni zaslužil, da si ga zapomnimo. Dovolj bo, če si ga zapomnim jaz, tako rekoč za vse druge, ki tega ne marajo, veliko je takih, kriv pa je Mrt sam, bil je moja osebna zadeva. Odkar je mrtev, je moja last, del moje premičnice, če tako rečem. Nekaj bom morala ukreniti z njim, ni mi še docela jasno kaj, tamkaj ne more ostati večno, nekam se bova morala preseliti. Ko so naju iztaknile nune, so me vrgle iz internata, druge možnosti ni bilo. Takrat sva se preselila v podstrešno sobo, tja sva se rešila, tam sva se nadaljevala in se vršila naprej. Kam se naj preseliva zdaj in kako se naj vršiva naprej, bogve? Vrgli ga bodo na cesto, vsaj na cesto, če že ne v odtočni jarek, to je jasno, dolgo ga ne bodo trpeli v kavarni, kavarna je kavarna in ne mrtvašnica, nekaj bova morala ukreniti.

Ko zvečer ležem in si v zrcalu ogledujem telo, opažam, da mi nekaj manjka, moje telo pogreša Mrta, vajeno ga je bilo, bil je zelo nežen in prizanesljiv do njega, in če bi rekla danes ne, bi ne storil, takšen je bil. Vendar sem vselej rekla da, ker me je veselilo, saj sem že govorila o tem, z ustnicami je prehodil vsak delec mojega telesa, poljubil je vsako vlakence moje kože, vse je sistematično in lepo po vrsti pokril s poljubi, od spredaj in zadaj, od spodaj in zgoraj, prav tako kot od strani. Čutila sem, da me vso prekriva, me od znotraj in zunaj mehča in topi, jezi valovanje krvi, kot vigredno drevo sem šla v sok, pod kožo je vedno bolj gomazelo. Še preden je prišlo na vrsto moje spolovilo, sem doživela orgazem, bila sem na koncu, ne da bi mu bilo treba priskočiti z udom, zadostovali so poljubi širom po mojem telesu. Čeprav je bila njih količina nepregledno visoka, je sam vedno čakal na zadnje in je vtaknil ud šele tik pred viškom. Seveda sem prispevala, da se je tudi on končal in umirjen zaspal. Nisem se mogla pritožiti. Škoda, to je zdaj mimo, ne razumem, kako si je mogel vzeti življenje. Dopustila sem vse, česar je potreboval, ne zavedam se, da bi ga kdaj ne bila zadostila ali mu ne ustregla, zato jaz nisem kriva. Sam je prihajal in odhajal, nikoli ga nisem nikamor spravljala in od nikoder vabila, imel je proste roke, sam je prihajal in odhajal. Tudi zase ne zahtevam več, obema enake možnosti. Mlada sem še in poiskala si bom drugega moškega, to morate razumeti. Mrtu sem se oddolžila, zato mirne vesti odlagam vse, kar me nanj spominja,

govorila sem o njem, ker mislim, da lahko prispevam nekaj značilnih stvari k razčistitvi tega neljubega pripetljaja.

Preden utihnem o Mrtu in bo zadeva zame dokončno in za vse čase pri kraju, preden torej končam, dodajam še prošnjo, da mojih izjav ne jemljete zgolj za formalno dopolnitev, češ da je treba poslušati tudi drugo ali tretjo plat zvona. Nikakor ne, treba je zanesljivih in prvobitnih prispevkov ter verodostojnih virov, in če sem zdaj spregovorila o Mrtu, potem je bila to pripoved priče in soudeleženca, obenem pa odsev prizadetega.

Vsi ti podatki so bili del Mrtove biti, lastim si, da sem Mrta več kot poznala, da sem mu videla v dno duše, čeprav sva si bila blizu le kratko časa, vsega skupaj nekaj več kot pol leta, in da sem v tem kratkem času njegovo življenje sooblikovala. Domišljam si celó, da sem ga hitreje spregledala in globlje dojela kot vsi tisti, ki so bili z njim leta in desetletja skupaj. Ne sramujem se svojih odnosov do njega, vem, kaj mislite in kaj pomenijo vaši nesramni namigi. Vse to, kar si mislite in na kar namigujete, vse to sva res počela, počela pogosto, zavestno in redno in ne vidim vzroka, zakaj naj bi bila te stvari opustila. Zato ste lahko odkriti z menoj in imenujete vsako reč s pravo, najbolje s prvo besedo, ki vam je na ustih, slepomišenja ne maram, to imam od njega, ki je bil zelo neposreden v svojih zahtevah. Ne bi mi bilo treba pričati o njem, če tega ne bi hotela sama.

Nune so si prizadevale, da bi me tega obvarovale, spravile so me pravočasno iz kavarne na varno, posredovale so na višjih mestih in dosegle, da so se odpovedali mojim izjavam, niso me potrebovali, nič jim ni bilo do mojega prispevka. Kratko in malo, prezrli bi me, ko so vohali po njegovi preteklosti. Molčala naj bi o človeku, ki deluje v meni, tudi zdaj še, ko je vse mimo. Takó kot mislim in čutim sedaj, nisem mislila in čutila vselej, tako mislim in čutim šele zdaj, in to po njegovi zaslugi. Prisoditi mu moram, da me je preoral, ne da bi se bila zavedala kdaj in kako, a preoral me je in nisem več tista, ki sem bila prej. Dopustila bom, da bo v meni killo naprej, tako in zdaj h koncu. Varovala bom to, v tej uri pričeto življenje, dokler ne zraste, zato tudi nisem ustregla željam nun, čeprav se še nikoli prej niso tako odločno in možato zavzemale zame kot tokrat.

In kot ste videli sami, sem na svojo pobudo, iz osebnih spoznanj in proti volji svojih nekdanjih vzgojiteljic govorila o Mrtu.

8

STALIŠČE ZAVODA

Čeprav s to stvarjo nimamo dosti opraviti, nas je Mrtova tragična smrt prizadela, da je kaj, saj je bil dalj časa pri nas in nam je prirasel k srcu, se reče. Registrirali smo njegovo smrt, ki je v glavnem jasna zadeva, in si jo primerno zabeležili, vendar nam ni naložila kakšnega posebnega dela. To pa je važno, ker je Mrt že prej zapustil zavod in smo zato že prej opravili vse tiste stvari in zadeve upravne narave, ki so ob odhodih iz doma potrebne,

bodimo si odkriti, v bistvu neprijetne stvari. Če bi tega ne bili ukrenili prej, bi morali sedaj. Razlika bi ne bila samo časovna, temveč bi bilo to zdaj tudi bolj neprijetno. Tako pa je vse to, hvala bogu, že za nami in ostane nekaj več prostora in časa za bistvene stvari, ki so z Mrtovim tragičnim dejanjem v posebnem in komitragičnem naziranju v splošnem v zvezi.

Upravnik doma ga je črtal iz vseh imenikov in seznamov in ni bilo bogve kaj oprakov s tem. Hitro so bila potrebna mesta prečrtana in drugo leto bo lahko že kdo drugi zavzel njegove prostore. Dobil njegovo številko, se usedel na njegovo mesto in izpolnil vrzel v številčnem zaporedju ter takó spet uravnovesil statistiko, ki je z Mrtovim odhodom zašla malce v nered, kar pa nikakor ni očitek, temveč stvarna ugotovitev. Tudi pralnica je dobila nalogo, naj zbere in poveže njegovo perilo, ki je ostalo v kadeh in kotlih, in ga pošlje za njim, najbolje na njegov domači naslov. Prav takó je v šivalnici obležalo nekaj kosov obleke. Ob koncu smo pregledali še klet, ne da bi bili še kaj njegovega mogli zaslediti.

Kot rečeno, vse to je zdaj odpadlo, vse je bilo že pripravljeno in kaže, pričakovano, takó da je bilo treba njegovo smrt samo še registrirati, ji tako rekoč prikimati, jo kimaje vzeti na znanje. To smo storili, seveda v globoki žalosti in z vsemi pravili ožje prizadetosti in olike. Podatkov o Mrtu ni znanih veliko, samo najvažnejši in smo najbrž edino mesto, ki je zbiralo življenjske podatke o njem. Nabralo se je nekaj gradiva, dobrega in tudi takega, ki ni kaj prida. Da se je prizadeval, o tem ni dvoma, ne moremo tajiti in mu odrekati dobre volje, nikakor, to ne bi bilo krščansko, in zdaj, ko je mrtev, tudi ni na mestu. Kajti vse, kar koli smo ukrenili, je moralo sloneti na krščanskih načelih, kajti vemo, da to ne more biti drugače, po drugi strani pa si ni prizadeval dovolj močno, tako da so slabe plati pogosto prevladale. To se pripeti, se je že in se še bo, njegova pot je vodila navkreber in je bila pač bolj naporna in strma od drugih. Hodil je po njej namenoma, da jo dohodi, tako si mislimo, zavod pa mu je pri tem po svojih močeh pomagal. Dajali smo in on je jemal, kar je bilo pravično, tako mora biti, kakšnih drugih odnosov si namenoma nismo odmerjali in jih tudi ni bilo treba odmerjati, kajti do teh se mora priboriti vsak sam po svoje, da spomnimo samo na svobodno voljo.

Takó preproste in lahko dojemljive so bile osnove naše vzgoje, puščale so nešteto možnosti do osebnih izsledkov in svoboščin, samo da bog Mrtu ni dal posluha in žilice za te odtenke svoje milosti. Sicer pa ni naključje, da je izmed vseh drugih zavodarjev ravno on tako končal, samo on in nihče drug, kakor nalašč. Ob tem bi se moral zamisliti zadnji dvomljivec; mi, ki smo Mrta več kot poznali, ki smo mu videli v dno duše, čeprav smo si bili blizu le kratko časa, mi, ki smo v tem kratkem času njegovega življenja sooblikovali, si celo domišljali, da smo ga hitreje spregledali in globlje do-jeli kot vsi tisti, ki so bili z njim od detinstva naprej skupaj. Mi se temu ne čudimo, skoraj bi rekli, da je tu opaziti miganje božjega palca, prsta, ki miga iz pravičnosti, kadar koli miga in drugačnega miganja ne prenese.

Zavod je storil vse, kar je bilo v Mrtovem primeru mogoče storiti. Vzgaljal ga je in mu zaradi težje vzgojljivosti in trdosrčnega vztrajanja v

slabem posvetil neznansko veliko skrbi in časa. Lahko trdimo, da več kot vsem drugim, ki jih je moral zategadelj zanemariti, dajal mu je nasvete, delil koristne nauke za življenje, poskušal z dobrim in poskušal z grdim, skratka, storil je vse, ne samo da bi Mrt živel, temveč da bi živel takó, kot se za krščanskega človeka spodobi. In če bi zdaj še živel, bi ga lahko sami vprašali, če se je teh naukov držal, zakaj se jih ni, če se jih ni, in tako dalje. Od svojih krivih poti ni obogatel, zavod zaradi njih ni obubožal, Mrt je ostal takšen, kot se je mislil spremeniti, samo da se je prej še osramotil. Za isto mero je klecnil v kolenih, za katero se je hotel povzpeti. Ljudje so nerodni in se zunaj sami le redkokdaj znajdejo, posebno še, če dom ni imel dovolj prilike, da bi bil človeka za to pripravil.

Zavod njegove smrti ni zakrivil, pri nas se tega ni naučil, take stvari preprečujemo, kolikor je to seveda v naši moči. Nismo pogrebni klub ali pokopališko društvo. Če se tako vzame, je vsega kriv sam, ker si ni znal naložiti prave količine svobode. Pri nas jo je prejemal po malem, prav toliko, da si je poželil za kanec več, ko jo umaknejo. Zadostila te je in te spet ni zadostila, ker si je prav zaradi tistega pridržanega kanca znova zaželiš. Dozirano tako rekoč po toliko, kolikor jo človek prenese, ne da bi utrpel škodo, v pravi količini torej, tako kot hoče bog.

Mrt pa se je svobode nažrl, drugače njegovih pustolovščin ni mogoče imenovati kot s to grdo besedo, nažrl, zaradi žrtja se je pretegnil, ni bil kos življenju v svobodi, ni našel mere in sredine, zato je videl rešitev v samomoru. Mislil je, da se samo tako za svoje presedlanje more opravičiti pred svojo vestjo in pred javnim mnenjem. Verjetno so vplivali na tako vedenje tudi določeni kompleksi, ki so bili povezani s poklicno neuravnovešenostjo; to je treba upoštevati kot olajševalne okoliščine. Svobodo besede, mnenja, mišljenja, odločanja in ravnanja smo mu dajali tudi mi, seveda v sklopu hišnega reda.

Red mora biti, v njegovih mejah so bile možne vse svoboščine, v tem okviru si je lahko dovolil najbolj nasprotujoče razlage določil in predpisov, ki vsi izvirajo iz krščanske skrbi za našo mladino, kar je obče znano, in ki so za mlačne kristjane prav zato precej zahtevni. To uvidimo in upoštevamo, kolikor se da, sicer pa je treba vedno več zahtevati, da malo dosežemo. Sami se lahko prepričate o krščanskem duhu, ki veje iz vseh določil in predpisov hišnega reda. V dokaz citiramo dobessedno sveta besedila, ki jih je potrdilo škofijstvo. Tako dobessedno citiranje se nam zdi umestno, da s tem razodenemo hišni red iz prve roke, torej v nedotaknjeni, deviški obliki, kolikor široki javnosti še ni znan, in nam nihče ne more podtakniti, da smo ga po svoje zasukali. Narobe, takšen tekst bo poznavavca snovi napotil do ugotovitve, kako lahko bi se ga bilo držati in kako lahkomišelnost so ravnali tisti, ki se ga niso držali. Možno je seveda priti tudi do drugih ugotovitev, posebno še vpricho nevarnosti, da bodo dobessedni citati mogoče spačili slog našega stališča. Vendar je kaj takega pač treba stvari na ljubo vzeti nase.

Hišni red torej zelo nazorno zahteva, da se morajo vsi v domu stanujoči imeti za eno družino. Zdaj že začenjamo dobessedno citirati, zato

mora vsak skrbeti za dobre medsebojne odnose, takšne, kot jih hoče bog. Od vsakega stanovavca zahteva pošteno vedenje v domu in zunaj njega ter vestno upoštevanje hišnega reda v vseh priložnostih in tudi naključnih predpisih. Stanovska dolžnost vsakega je, da se pridno uči in pravočasno opravlja izpite — zdaj smo sredi dobesednih besedil — poleg tega pa skrbi za dušni blagor, grobo zanemarjanje te dolžnosti bi imelo za posledico tudi izključitev iz doma. Zaradi nevarnosti, da bi izgubljali čas, ni dovoljeno, da se kdo mudi v sobi koga drugega dalj časa kot deset minut, za daljši pogovor so na razpolago številni skupni prostori, za skupno učenje v zasebni sobi je potrebno izrecno dovoljenje, gojenci sprejemajo obiske le v pritličnih prostorih in le do pol desetih zvečer, brez posebnega dovoljenja ne sme nihče voditi koga v stanovanjske oddelke ali ga sprejeti v sobi, razen staršev, vendar je treba tudi v tem primeru obvestiti vodstvo doma. Služkinje, ki stanujejo v domu, imajo prost vhod le za opravke z uradom doma, vstop v sobo zunaj svojega oddelka jim je strogo prepovedan, enako je prepovedan tudi fantom vstop v oddelek uslužbencev.

V sobah in po vsem domu morata vladati red in snaga. Treba je paziti, da se nič ne pokvari, v čistilnicah in skupnih prostorih je treba pustiti vsako stvar po uporabi na pravem mestu. Kdor povzroči kako poškodbo v domu, jo mora poravnati. Če krivec ostane neznan, bo cena poškodbe naložena vsem, pribijati ali prilepiti slike na zidove ali opremo je strogo prepovedano. Kdor želi obesiti na steno kak okrasek, potrebuje za to posebno dovoljenje. V vsaki sobi mora viseti razpelo, nanj se je treba večkrat ozreti. Paziti je tudi treba, da toka, plina in vode po nepotrebem ne uporabljajo. Za sušenje perila gojenec lahko napne trak nad umivalnikom od enega do drugega vijaka, prilepljene ali z zrakom pritrjene plastične kljukice povzročajo škodo, zato so prepovedane.

Bivanje v domu bo toliko bolj prijetno, kolikor bolj se bo vsak potrudil za lepo vedenje, zato naj vsak te predpise in hišni red nosi pri sebi ali hrani na priročnem kraju in jih večkrat prebere, tudi premišljuje naj o njih. Vsak naj skrbi za dober glas med tovariši v hiši in zunaj nje, obrekovanje zavoda in njegovega vodstva ni dovoljeno. Ponoči mora imeti vsak največjo skrb, da nikakor ne moti nočne tišine. Vrata je treba zapirati zelo počasi, da ne udarijo, kljuge ne smeš izpustiti nenadoma, drugače v železju zaškrta, tudi ključje je treba počasi obračati, da se prepreči ropot. Po stopnicah in hodnikih ne smeš tekati, temveč moraš hoditi tako potih, kakor le mogoče. Glasno ne sme nihče govoriti. Vsak naj večkrat pomete svojo sobo in jo obriše z mokro junjo, ki naj ima format 20×15, vsak kos obleke ali papirja mora biti v sobi na pravem mestu.

Vsako soboto je treba očistiti okna z mokro junjo in obrisati s časopisnim papirjem. Za zračenje sobe navadno zadostuje, da je okno zgoraj odprto, vsak je odgovoren za šipe in zavese. Da se pozimi prepreči nepotrebno izgubljanje toplote, naj bo soba le kratek čas zračena, medoknice je treba zelo previdno premikati, da se ne pokvarijo. Raba hladilnika je omejena na določeno plastično škatlo, ki stane 39 šilingov, in na pollitrsko steklenico, kaj drugega naj ne bo v hladilniku. Vsak naj ima eno lastno odejo

in to sme uporabljati, da na njej leži ali sedi; brez rjuh ne sme nihče uporabljati odeje doma. Za spanje mora biti blazina obrnjena; da se vseeno ne umaže ali preveč izrabi, bi moral vsak imeti med blazino in rjuho svojo odejo ali kaj podobnega. Prvi torek v mesecu mora vsak pustiti rjuhe na postelji, zglavnik pa vzeti iz preobleke — za menjavo. Če so rjuhe popackane zaradi nočnih izlivov semena, je treba to mesto skriti nunam na ljubo, ki pobirajo rjuhe. V kopalnicah mora vsak že pred slačenjem vsakikrat uporabiti plastično zaveso, toda previdno, poleg tega se ne sme odpreti preveč in predolgo časa prha, da ne gre voda ven. — Še vedno smo pri dobesednih besedilih. — Če je šlo kaj vode na tla, jo mora vsak takoj obrisati s cunjjo, po kopanju je treba pustiti kopalnico takó snažno, kakor bi jo hotel vsak najti, zato jo je treba osnažiti z gobo ali metlico in paziti, da ne ostane odtok zamašen z lasmi. Isto pravilo velja tudi v straniščih. Da se ta ne zamašijo, si smejo riti brisati le s higienskim papirjem, raba našega tednika ni dovoljena. Za odpiranje hlačnega razporka je treba uporabljati levo roko, tisto reč je treba izvleči in držati najbolje s palcem, kazalcem in sredincem, če je trd, zadostujeta tudi palec in kazalec. Curek je treba usmeriti v školjko in pri tem paziti, da ne škropi. Zadnje kaplje je treba z roko otresti, na tleh ne sme ležati niti košček papirja in se ne sme poznati kapljica vode. Med scanjem naj bo pogled uprt naprej, torej pokončno, naravnost in ne dol. Zavodar je naraven in pokončen človek. Obiske stranišč in kopalnic je treba vključiti v dnevno izpraševanje vesti, ker so dijaki tu najbolj izpostavljeni nečistosti.

Vest je treba izpraševati po določenem izpraševalnem pravilniku: se nečisto slačil, dotikal, opazoval, gledal nesramne slike, kupoval nesramne knjige in revije, daroval v nesramne namene, nesramno pisal ali risal ali mislil nesramno pisati in risati, nesramno govoril, pel, pripovedoval, se smejal, mežikal, namigoval, poslušal, vohal, k nesramnosti spodbujal, dajal povod in svojega bližnjega ne odvrčal od nje, se ji nejavno uprl, nečisto mislil, želel, hrepenel, si predstavljal, delal ali tudi samo mislil nečisto misliti, govoriti, peti, pripovedovati, se smejati, želeti, hrepeneti, si predstavlјati, pogledovati, mežikati, namigovati, poslušati, vohati, k nesramnosti spodbujati, dajati povod in svojega bližnjega ne odvrčati od nje, se ji ne javno upreti, nečisto delati sam ali z drugimi, s kom, s fantom ali deklico, koliko starim fantom in kako mlado deklico, fantom ali deklico kakšnega rodu, premožnega ali revnega stanu, je uspelo, ni uspelo, kolikokrat in kako pogosto, kako dolgo vsega skupaj in kako dolgo posamič, in tako naprej.

Zapomni si: kar je za čistočo in zdravje telesa potrebno, to je tudi dovoljeno, vse, kar se s tvojim telesom dogodi, ne da bi to sam hotel ali sam zakrivil, vse to ni greh, temveč božja volja, bog te je iz svoje neskončne milosti takó ustvaril, izkaži se temu vrednega, posnemaj dobre zglede.

Ugašaj luči, luč ne sme nikjer goreti brez potrebe, kaditi je prepovedano, tudi odraslim ni dovoljeno kaditi, ker gre dim v kapelo in Jezus ne prenese kajenja. Ako je v kapeli služba božja, naj je nihče ne moti z glasnim govorjenjem, kolikor prodre na hodnike zborovsko petje, petje koral, odpevov, ljudsko petje in tako dalje, ga je treba spoštljivo poslušati.

Služba božja je božja služba, v dvorani je televizija odprta navadno od pol osmih do desetih, važne programe zunaj tega časa bodo naznanili na oglasni deski, tam, kjer je nabito tudi sveto oznanilo tedenskih božjih služb, torej red svetih maš. Televizijskega aparata se ne sme nihče dotikati razen tistega, ki je za dotikanje pooblaščen.

Na pretek ne bo časa za gledanje televizije, vsak stanovalec v domu je dolžan, da nekaj svojega prostega časa daruje za skupne potrebščine; poleti na primer nabiramo črnice po farovških gozdovih v sosesčini, doma je treba pobrati sadje, ki ga stisnemo v sok in prodamo, da z dobičkom lahko znižamo zavodnino. Vsak je dolžan nabrati določeno količino teh sadežev za skupnost; kdor bo nabral več, bo javno pohvaljen in njegovo ime bo navedeno na oglasni deski.

Pri nabiranju mora vladati red, pred očmi je treba imeti občo blaginjo, nabirati je treba vzorno in marljivo. Več kot sto metrov se nihče ne sme oddaljiti od zbiralnega avta, kajti zgodilo se je že, da so se nekateri preveč odstranili, izginili v grmovju in podraščini, se tam slekli ali pa tudi ne in kar tako občevali v črničju ali pa so drug drugemu segali v hlačne žepe in se šlatali po telesu, dokler ni prišlo, to pa je seve prepovedano in zdravju škodljivo. Zato bomo upoštevanje teh navodil strogo nadzirali, kajti marsikatera ženska zaman čaka na izliv semena, tu pa igračkanje in potrata. To ne gre več, vodstvo doma tega ne bo trpelo več, zato tisto določilo o sto metrih, to mora zadostovati. Poleti nabiramo črnice, jeseni pa pobiramo krompir pri večjih okoliških kmetih. Če imajo kmetje hčere ali druge nastavljenke, pobirajo te na drugi njivi ali ob drugem času, zato dajo kmetje domu zastonj nekaj centnerjev krompirja. Za kmete je treba moliti, da jim bog da dobro letino. Kadar pobiramo krompir na grofovskih poljih, je treba pobirati urno in natančno, misliti je treba na to, da na gospoda grofa naredimo dober vtis; grof je ugleden gospod in ima vpliv.

Počasi prihajamo h koncu dobesednih besedil hišnega reda. — Kdor se pregreši proti hišnemu redu, pa četudi samo proti eni sami določbi, dobi za kazensko nalogo spis pod naslovom Krščanske vrline hišnega reda. Kdor je tak spis že pisal in se vnovič pregrešil ter mora to nalogo pisati vdrugeič, ta bo izključen iz doma. Dva taka spisa pomenita torej isto kot odpust iz doma.

To je Mrt dobro vedel, za to imamo dokaz, in to je Mrtov lastnoročni spis o krščanskih vrlinah hišnega reda, ki ga hranimo kot dragocen spomenik med njegovimi dokumenti. Kljub temu se je znova pregrešil in bi bil moral pisati vdrugeič. Tega seveda ni več storil in ga tudi nismo silili, sam si je izrekel sodbo, njegova izključitev iz doma je bila torej vseskozi postavna, torej v skladu z določili hišnega reda in smo imeli potemtakem vso pravico do nje; sam nam je potisnil v roke pravne prijeme. Da bo čez nekaj časa tako končal, tega nihče ni mogel predvidevati niti slutiti, tega tudi nismo nameravali. Mrt pač ni bil človek za zavod in je bolj zašel kot prišel sem. Predolgo se je zadrževal pri nas, zaradi njegovega socialnega položaja smo ga vzeli, iz krščanskega usmiljenja tako rekoč, nobene prave vzgoje, nobenih dobrih zgledov, brez staršev.

Z zavodom samim pa njegov samomor sploh nima kaj opraviti, o samomoru nikoli ni govoril, samomorilskih misli nikoli ni razvijal, tudi njegovo vedenje ni dopuščalo tega sklepa, čeprav je bilo nekoliko čudaško. Šel bi predaleč, kdor bi spraval njegov samomor kakor koli z zavodom v zvezo. Človek njegove sorte pač ni mogel končati drugače kot tako, kot je končal, kaznoval se je sam, ker je zašel na kriva pota in se neprivravljen znašel pred nesmiselnostjo svojega početja. Njegova vest je bila tankočutno vzgojena, to se nam je v teh kratkih letih z božjo pomočjo posrečilo. S takšno vestjo je do dna spoznal svojo zanikrnost, predsedlo mu je dolgočasje takó votlega životarjenja iz dneva v dan in si je sodil sam. To je treba jasno pribiti, ne da bi odobraval njegov korak, nikakor, čeprav odpade zdaj ena skrb in smo se z njegovim koncem znebili spet ene odgovornosti, ena skrb in ena odgovornost manj. Tudi to je treba videti, eno breme nam je bilo odvezto, ljudje delamo in bog naredi, ljudje pripravljamo in bog opravi, ljudje stopamo, bog stopi, breme nosimo in omahujemo pod njim, pa nas razbremeni. Neskončno dobitljiv je, odvali od bremen breme, za katerega najmanj pričakujemo, da ga bo, težkim bremenom ne moremo do živega, on pa jih odpihne, slava in čast mu za to!

Božja volja je bila, da je umrl, preden je mogel storiti še večje hudo-bije, prav gotovo bi jih bil storil in je bilo za vse najbolje, da se je tako rešil. Bog mu bođi dober sodnik, ni imel kaj prida na tem svetu, molili bomo za zveličanje njegove duše, to bo potrebno, kajti njegova krivda vpije v nebo. Res, žal za črnilo in papir, saj je vsak lahko vnaprej vedel, da se bo Mrt postavil proti nam, vrgel je senco po zavodu, ponižal nas je, ki smo bili njegovi prijatelji in smo mu želeli samo dobro, slekel nam je kožo, da bi nas onespobil, vendar mu odpuščamo. Nismo se umaknili v stolp samovšečnosti in se obdali z užaljenostjo, nismo ga samo vrgli iz doma, kakor je po pravici zaslužil, temveč smo mu tudi odpustili. Malhu je tako rekoč odsekal uho, mi pa smo ga ozdravili, brez ušesa ne more biti. Malh ne more biti brez njega in uhelj ne more biti brez Malha, kajti uho brez Malha ni uho in Malh brez uhlja ni Malh.

Vsaka stvar se mora družiti s pravo stvarjo, vsaka stvar mora biti na pravem mestu, vedno smo bili pripravljani, da ga ozdravimo, ako bi se vrnil, slut in ljubezen do bližnjega sta nam branila, da bi ga dokončno odstavili, kot bi po pravici zaslužil. Ne da bi se nam ne maral, kdo to pravi, mu nismo zaprli vseh poti vanj, vedno bi se bil lahko vrnil iz noči v nerazbiten, svetel dan, če bi bil hotel, pa ni.

Čudovite izraze prenese zavod, nerazbiten svetel dan, ni se vrnil in se je vrnil, vidite, to je tisto, se vrnil samo toliko, da ga registriramo, Skušali smo zakrpati, kar se je dalo zakrpati, šli smo ga kropit, da se mu oddolžimo, na oglasni deski med svetim urnikom božjih služb in televizijskih oddaj je nabita zdaj njegova osmrtnica, vsakemu v opomin in svarilo, tudi na cerkvenih vratih visi osmrtnica, tu skozi in tod mimo je hodil, tu skozi in tod mimo so ga videli hoditi, tu skozi in tod mimo ga ne bodo več videli priti, tu skozi je hodil in tako je končal, ker ni hodil tu skozi in tod mimo s čistim srcem in bogu dopadljivo dušo.

Previsoko je nosil glavo in tilnik je premalo uklanjal, to so zdaj sadovi, sadovi so to. Splevelil se je in ni bilo kaj požeti, polahkaš ga na dlani, pa ne čutiš teže, težkaš ga in čutiš lahkoto. Obupno spoznanje je to, prizadene te, pobit in z občutkom odhajaš, da si sokriv neuspeha, pa nisi, kajti storil si svojo dolžnost, gnojil in prilival si, posilil si se in storil si vse, samo zemlja ni obrodila, to je vse. Ti nisi kriv in ne moreš kaj za to, glede Mrta si nimaš kaj očitati, zapletel se je v ljubezenske zgodbe zunaj v mestu, zato je moral propasti, zgodbe docela posvetne narave. Že samo njegova ljubezenska pisma zaradi svoje delne nečitljivosti, neizpolnjene ljubezni in skritega mesta, kjer smo jih našli, kažejo jasno v smer kavarne. Kakršno življenje takšna smrt, bog je pravičen in ne pozna izjem, menda se ni zgrozil niti pred nežnostmi, za katera je drugače potrebno zakramentalno pooblastilo, in je brez pomišljanja in skušnjav, torej namenoma, zavestno in načrtno oskrnil svoje in tuje telo ter umazal svojo dušo. Fej, in nič k spovedi, nič obžalovanja in trdnih sklepov, nič poboljšanja in pokore! Grdo je to, zato pa prespane svete maše in pobožnosti, motnje miru v hiši, skaljen ugled hiše in vse to; skratka, greh med temi stenami, ki niso za greh. Kaj mislite, zadušiti ga je bilo treba v kali, nič pohujšljivega nismo mogli vzeti nase, zato je bilo prav, če smo mu bili svetovali, naj si poišče stanovanje zunaj zavoda, tudi zunaj lahko veliko dobrega stori, in sploh bo tako bolje zanj. Takó smo ga pregovarjali, a bilo je zastoj, prostovoljno se ni umaknil, morali smo ga s silo odstraniti.

Čeprav je toliko grdega raznosil o zavodu, je bil nagovor našega zastopnika ob odprtem grobu spravljen, izposlovali smo mu cerkveni pogreb, čeprav samomorilci ponavadi te časti ne uživajo. Posrečilo se nam je dokazati, da je storil svoje dejanje v duhovni temi, zdravnik ga je pregledal in ugotovil, da je bil samomor posledica telesnega nerazpoloženja, ki je slabo vplivalo na psiho, in obratno, da je bil samomor posledica duševne stiske, ki je slabo vplivala na telesno razpoloženje, tako nekako, vse to v polni luni. Razudba mrliča je to pokazala.

Poleg tega pomislimo na zavest krivde, ki se je zmeraj bolj očitno najavljala in ga težila, v njegovi zapuščini smo našli dnevnik, ki priča o dokaj skromnem duhovnem življenju in vseskozi dvomljivih odnosih do zavoda. No, vidite, odkrili smo vrsto prepovedane literature, ki je tukaj iz pedagoške skrbi in reklamskih razlogov ne moremo podrobneje očrtati, nismo pa našli na primer Tomaža Akvinskega in Kempčana, Cirila Aleksandrijskega, Avgušтина, Ambrozija, Bonaventure in tako dalje. Čudaški in nerazumljiv je bil vsa leta, ki jih je preživel pri nas, to je že res, nenavadno se je vedel in ves tisti njegov bluf z nohti, če pomislimo, popolna zamračitev uma je bila tako le še vprašanje časa, in zato za svoja zadnja dejanja ni več odgovarjal. Skratka, rečeno, gre za posledice umskega mrka, iz teh vzrokov smo mu omogočili cerkveni pogreb in se ga tudi polnoštevilno udeležili, tako da je mogoče govoriti o uspešnem pogrebu. Tista gesta z zavodskim praporom, ki se je nagnil v odprti grob, je zapustila globok vtis v ljudstvu: zavod, ki se poklanja svojim sinovom. Večina dijakov črno oblečena, velika demonstracija žalosti, molka in reda, maša zadušnica z

leviti, petje zavodskega zbora, žalostinke in libera, nagovori, sedmina, dnevnice in to, vsega skupaj res lep pogreb, kot ga je deležen malokdo. Tudi sorodniki so bili obveščeni, vendar pa so bili zadržani in se pogreba niso udeležili.

Kolikor nam je znano, je položaj rešil torej zavod, ker se je udeležil pogrebnih slovesnosti v lepem številu, dal je torej množico. Takó je pogreb lepo potekal, slovo je bilo moško, kratko, manj čustev in več krščanske bridkosti.

Pretrsljiv je bil nagovor, osnovan na priliki o mrežah z ribami. Kako je nebeško kraljestvo podobno mreži, ki so jo vrgli v morje in je zajela ribe vsake vrste. Ko so jo napolnili, so jo potegnili na breg in so sedli ter odbrali dobre v posodo, slabe pa pometali proč. Več nismo mogli narediti zanj, nam se ne more kaj očitati.

9

POGREB

Na dan pogreba je dežilo, če dovolite. Ne vem, kako gost dež je pri pogrebi predpisan, ali pa so pogrebi lahko tudi brez dežja, tega, kot rečeno, ne vem. Kolikor mi je znano, smrt po vremenu ne povprašuje, sicer pa tudi po njej ni povpraševanja. Od vsega začetka, ko sem se loteval o Mrtu poročila, mi je bilo jasno, da Mrtova zgodba ne bo mogla mimo nas brez dežja. Če se prav spominjam, v naši zgodbi doslej dež še ni ponagajal nikjer in nikoli, zato je čas, da to stori zdaj, ko je še čas. In časa ni veliko, kajti od hišnih streh se že trga drkot, na cesti se je črno nagrmilo ljudi, zaradi naglega ubiranja poti bomo izpustili ulice in trge, sprevod naj zavije kar po bližnjici skozi park.

V napoto mu je bil ta opravek, to se je videlo, zato takšno skrivanje in takšna naglica. Le brž, le brž v jamo z njim, ne zamujati časa, temveč kar v zajčjih ovinkih krenimo proti poseki, ognimo se velikim cestam in trgovinam, ki so te dni končale letno razprodajo in pravkar pričele ponujati zimske opreme, kot pripovedujejo! Zadnji čas torej, da vključimo dež, da odpremo zatvornice oblakov in pošljemo z neba najdebelejše kaplje, kar jih pomnimo, če se je na moj spomin mogoče zanesti. In bog je rekel, bodi dež in bil je dež, kakršen se ne pripeti vsak dan, in bog je naščuval dolge in trde curke na vse te klobuke in prazniške hrbte. Kmalu so se valjale hiše v umazanih lužah, kacalo se jim je, kadar se je katera okrenila proti drugi, zvonik se je stegoval iz razburkane gladine, pokopališče je veznilo v blatu, mehko smo stopali v naliv, v dež so bili postlani naši koraki, če vam je táko postavljanje besed po godu.

Priznati moram, da sem zamudil in se pridružil sprevodu šele pri pokopaliških vratih, kajti opravi so me zapoznili; tam postojš in tam pokramljaš, po malem se ustavljaš, malenkost tu, malenkost tam in ni vredno, da bi govoril o tem, toda iz malega zraste veliko, dosti, da si zamudil in

ujel sprevod ravno še v trenutku, ko je bil še sprevod in ni še bil množica. Vključil si se torej v zadnjem trenutku, pred spremenjenjem, tik preden se je razpustil sprevod in se je ustavila množica, ki se potem razgrne po pokopališču. Spreddaj nosilec križa z mrtvaško lobanjo, nasajeno na črnem drogu, ki te šokira, za njim otroci s svetilkami, veliko mladine, vseskozi organiziran pogreb, odraslih nekaj manj, kar je umljivo, neugoden čas; jesenska zaposlenost, priprava za zimo, poklici, dež in vse to, v rakvi nepomemben človek, nepremostljiv pogreb.

Rakev se je rahlo zaletavala na ramenih neritmično stopajočih, neizurjenih in neukih pogrebcev, novincev torej, začetnikov v tej stroki. Z Mrtom sva bila sošolca; če moji osebni prizadetosti ne zamerite, obšla me je zavest krivde, čeprav si je nisem znal predmetno naslikati in jo jasno določiti. Vendar sem se spomnil s strahom najinega sošolstva, ki je komaj rodilo nekaj skromnih skupnih utrinkov in je vsebovalo jako malo obvezne soodgovornosti za sočloveka. Spomnil sem se, da bi Mrta zdaj lahko začele mikati okoliščine in bi končno sédel v rakvi, da zadosti miku, da si ogleda pot, ki jo hodi. Pogrebci bi čutili komaj zaznaven nemir v deskah in na ramenih rahlo, nerazložljivo prekladanje teže iz vodoravne v navpično lego. Počasi in skoraj neopazno bi se Mrt dvigal in sédel, ugledal sprevod, po dva v vrsti s poveznjenimi pogledi, glave bulijo v predrto ulico in nad glavami rakev na poti proti žalam. Ljudje stopajo ob stran, odločili so se, ta sprevod jih ne bo zanimal, s prenizkimi, preveč potopljenimi glavami si vije svojo pot pod mokro drevje, bodičast veter se motovili okoli ušes in nasaja obleko na svoje mrzle konice in kdaj vmes trusne s peskom.

Ob tej priložnosti bi ugledal tudi mene, ki sem od daleč čakal, da se mi sprevod približa. Mrt je na pamet poznal predel mesta, kjer smo si zdajle kidali pot skozi burjo, zato bi se takoj znašel, ugotovil bi krajevno pogojen štropot dežja, v drugih predelih mesta je dež štropotal drugače, štropotanje dežja bi zadostovalo, da bi spoznal, v kateri mestni četrti je. Nihče ne odpira oken, pod katerimi drklja mimo žalni sprevod, ljudje so navajeni takih prizorov, ni prvi in ne zadnji, ki se odigrava pred njihovimi očmi. Prvi je podoben drugemu, do zadnjega so vsi enaki, zato se dljè ne menijo zanj, pogreb jih ne zanima, preskromen je, da bi zbudil njihovo pozornost. Takó izjemoma izostane običajno iztegovanje vratov, nihče se ne poganja na prste. Mrt bi nekatere stvari objel z očmi, druge bi samo ošvrknil, ponekod bi se ustavil, drugod šel mimo, in marsičesa bi se spomnil, spomnil bi se podstrešne sobe, v kateri se je bil nekoč ugostil, in dekleta, v katerem se je uraščal.

Če bi natančneje pogledal, bi jo zdajle sredi sprevoda odkril, toda Mrt ne pogleda natančneje in je ne odkrije sredi sprevoda, zrklo v njegovem očesu je odslužilo, zenice so zadosti videle, srce je odbilo in doseglo normo, ljubeče ustne so dotrajale, osmešila se je tako razkričana in razpridigana ljubezen, sama v sebi je razpadla. Nič več se ne ljubite med seboj, temveč jejte se med seboj! Tiha je in predse gleda, ker se izogiba lužam. Ko drugi molijo, ona ne moli, ker ona ni kriva, izogiba se lužam in pred oči ji stopajo nekdanji dnevi. Kdo bi si mislil, da so tudi njej in prav zdaj in na tem

mestu, nekakšno kaŝipotno ujemanje, nekakšno sozvočje dvojih življenj. Kako čudovito naključje, znani in zaupni se ji zde dnevi, ki se jih prej ni zavedala, dojema veličino tistih velikih dejstev, da se je ob njej kresil in izgoreval človek. Razume ga, ki se je vsem in vsemu odpovedal, da bi se njej do-povedal.

Danes bi bila močna dovolj, da bi ga prenašala brez mere in mejá, znak negodnosti so bile njene vrline, ne iz kreposti, iz slabosti je ščitila svoje prsi, varovala in ščitila svoje mednoŝje. Ni se razsipala in se zgubljala, zato je ni mogel nabrati in najti, danes bi se, to čuti, čeprav je prepozno, pripravljena je, ker je navzoča in stopa za krsto, in ves zavod je tukaj. Toda zavod moli, čeprav ni kriv, in tudi vsi drugi so tukaj, ki molijo, ker so pravični, vsi tisti, od prvega do zadnjega, nekdanji nasvetkarji in dobrovedeŝi, vse-videŝi in merivci, ki jim Ninina mladost ni dala miru. Pritoŝevali so se nad njenimi leti, tako mlada je še, pa že s fantom hodi, tudi počenila je že, jerebica neučakana, in zdaj ima, naloŝila se ga je, ne moreta več narazen, nalezla se je in v teh letih, to je treba pomisliti. Ocenjevali so njeno zmog-ljivost, barantali za njen kurz, se pravdali o živi in zaklani teŝi, prešlatali vime, jo z mesarsko natančnostjo pretipali po hrbtu in po rebrih, koliko je na njih mesa in koliko loja, preresetali razmerje med mesom in lojem, ki seveda ni ustrezalo, hu, kako mlada je še, pa se moŝi, čeprav se ni moŝila, temveč so ju le videvali skupaj.

Mrt ni več dvomil, da je prigral telico v klavnico, govorili so o kolini, ponudil jim je telico za zakol, dan klanja je bil določen, po trdem meŝetar-jenju o njeni vrednosti in oceni so se pobotali za ceno, ŝirija je opravila delo, razsodba je bila razglašena, še sveŝenj vljudnih besed o vremenu ter po-zdravnih naročil za svojece in kupčija je bila sklenjena. Ubogo živinče pro-dano, recimo, da je za konec posijalo sonce ali je zavel topleŝi veter, danes je izjemoma deŝilo.

Takó smo se zmenili, če nimate kaj proti, ostanimo pri tem. Sede v rakvi bi si predočil svojo zapuŝčino in jo zaokroŝil, časovno odmaknjenost in telesno enačenje z zemeljskimi snovmi, ki se je takoj po padcu na pločnik pričelo, mu je omogočilo ta zadnji pregled svoje zapuŝčine. Pokazalo se je, da je opravil polovično delo, površno je postoril, ni pokosil, samo oko-smatal je, dijaŝki dom je strpolel v njem, neizpolnjeno delo ga je gnalo in že se je pripravljaj, da vstane iz zle preteklosti in se požene na noge, da zrasede iz rakve in potegne svoje vitko telo mimo preplašenih glav strmo vzviš. Nenadoma bi se povzpjal iz rakve, pokrov bi odletel, vstal bi od mrtvih, da govorim v vašem jeziku, enim v zabavo in drugim v pohujŝanje. Tisti čas je Mrtu skuŝnjava učuhnila v srcu, vodji pogrebnega obhoda ni bila po volji in takó ni dopustil, da bi Mrt tudi sam sédel v rakvi, kaj ŝele planil pokonci, vsem vodjem pogrebov mrzi teater, ki ni liturgično pred-pisan in ga pogrebni obrednik ne predvideva.

Zato Mrt ne sedi v rakvi, na hrbtu leŝi in leŝe hodi svojo pot, vztraja v legi, kot so mu jo določili, mudi se mu na pokopaliŝče, sam spozna, da poteka ves ta postopek veliko prepočasí, njegova smrt dolgočasí, treba ga je čimprej pokopati, enkrat za vselej zagrebsti.

Še drug dogodek nas je ta dan spomnil mesarskih poslov. Pokopali smo ga tik ob pokopališčnem zidu, na severnem kraju pokopališča, če vam ustreza ta smer. Onkraj zidu je vodila mimo cesta ali železnica ali kolovozna pot; v začetku smo bili v nejasnem, kaj je imel zid za plotom, končno smo se odločili za železnico, kajti ko so spuščali Mrta v jamo, je pogledala izza ovinka lokomotiva in vabila za seboj dolgo vrsto vozov, natlačenih s klavno živino.

Najprej nas je podrezala glasba okroglih nožev, ki so pod težo govejih teles rezali tračnice, da je stokalo v železju. V višini jame, kamor smo pokladali Mrta, je govedo zatrobilo, brezobzirno spustilo po nas svoje globoke in ostre registre. Vzroki niso znani, mogoče se nam je govedo predstavilo zato, ker je videlo čez zid pokopališča, kako so se lopate dolgočasile z gmoto ilovičaste zemlje.

Prav tedaj, ko je govedo s stegnjenim vratom in daleč navzven molčim jezikom vleklo svoje registre, pa se je zgodila druga nezaslišana stvar: govedu je odgovorilo govedo na drugem vagonu, to pa je navdušilo vsa goveda, da so združeno začela mukati. Zamukala je vsa goveja čreda na vseh vozovih in trobila vseprek na vse pretege, da je moralo vsem mesarjem, ki so to slišali, poskočiti srce.

Glasno se je razlegal goveji jezik po pokopališču in preglasil drobčkano mrmranje molitvic. Z enim samim zamahom je izpodrnil žebiranje, ki ni moralo tehtati bogve kaj, drugače bi se ne pustilo kar tako, na vsem lepem izpodriniti. Zadušil je pogovore po ostalem pokopališču, tako da so jih morali preložiti na drugo priložnost in na poznejši čas, mogoče do naslednjega pogreba.

Župnik je ustavil obrede, v sili ni bilo drugega izhoda, strezniki so tičali v črnih haljah in so se zdaj še bolj pogreznili vanje, halje so se tesneje zadrignile okoli slokih ministrantovskih postav, umaknili so žvečilne gumije iz leve ustne strani in jih približali kotnikom v desnem predelu čeljusti, spravili so torej žvečilne gumije na varno. Žalni gostje smo se ozrli v goveje glave, ki so se stegovalle čez vagonске planke in še zdaj niso nehale trobiti. Prej se je zdelo, da so z mukanjem šele pričele, otožna, razvlečena, bridka goveja materinščina nam je stisnila prsi, užalostila je vse, kar je imelo v sebi le še košček srca, solze so se napovedale grlu. Prvič v življenju so me presunile goveja juha, drobnjak in peteršilj, poper, magi in por. Vsem je bilo jasno, da je pogreb pokvarjen, začelo se je kvariti, goveji nastop je bil uvod k naslednjim neprijetnim dogodkom.

Uresničil se je stari rek, da nadloga ne pride sama, kajti kmalu po tem, ko se je vlak s klavno živino oddaljil in je njegova govorica izzvenela ter utihnila, je začela nagajati rakev. Ali je bila prevelika in jama premajhna ali pa je dež zveržil odprtino ali jo je premaknilo goveje trobljenje ali je zemlja iz svojih nagibov stisnila svoj gobec, ki ga je prej še držala na stežaj odprtega. Pogrebcem ni uspelo rakve spustiti v jamo. Odločno se je upirala in kljubovala, kadar so navalili nanjo, da bi jo izročili sluzastemu grobu. Ni se pustila pregovoriti ne z grdim in ne z lepim, poskušali so jo potopiti na vse načine, predensko in potem zadensko, zdaj

obrnjeno na to zdaj na drugo stran, a vse je bilo brez uspeha. Koža na plečih se je napenjala, na ramenih, stegnih in mečih je igralo meso, medvedjih naporov je bilo treba, preden so jo obrnili in jo pripravili v drugo lego in za nov poizkus, vendar ji niso bili kos ne tako in ne drugače. Kakor koli so pristopili, rakev ni sedla v jamo, kot bi morala, niso in niso je mogli pogrezniti.

Župnik se je začel prestopati na kupu sveže zemlje, kar je bilo dobro za stare noge v novih čevljih, drugače pa je bilo brez pomena in učinka, čevlji so se pogrezali iz strahotne zadrege, strežniki so premestili žvečilne gumije z zgornje čeljusti na spodnjo, ker jih niso več čutili ogrožene. Ljudje so vdano čakali, samo potrpljenje jih je bilo, kakršnega so jih naučili župnik. Zaradi župnika hodijo v cerkev, na pogrebe in poroke, na rešnjega telesa dan in na veliko noč nosijo zastavo in nebo, ker je župnik dober gospod in ima raka na žolču. Dokler bo ta župnik, bo cerkev polna, bo veliko ljudi na kolenih. Izvolite, prosim, pokleknite ali vsaj poskusite s kretnjo, ki spominja na poklekanje, da vsi poreko: »Dober pastir in dobra čreda,« ali pa: »Kolikšen župnik tolikšna cerkvena oprema.« Puščoba se je vidno širila, zadrega je kipela, množice se je loteval preplah, v bližnjih vrstah se je razpihnil nemir, v nabreklem zraku je ležalo, da bi lahko rezal, pogrebci so poskusili zadnje, kar je še ostalo: rakev so obrnili, tako da se je mrtvak zavalil v pokrov in je telebnil na trebuh, zobje so se zagrizli v les pokrova. Privoščili so si preveliko rakev, premalo so se brigali za Mrtove telesne podatke, hišni red v teh rečeh sploh ni predpisoval norme, kako velike in kakšne oblike naj bodo rakve za absolvente dijaškega doma. Pri vsej skrbi za onstranstvo je skrb za rakev izostala ali se izmuznila, hišni red jo je torej zanemaril, zato zdaj take komedije, tak ropot in zavlačevanje.

Stali smo okoli jame, ki je zdaj dokončno požrla rakev. S to lego se je hvala bogu strinjala, pogrebem je odleglo, do sem so junaško krotili odgovornost, tu so se je znebili, strmoglavili so ga v jamo, za nadaljnji potek so predali odgovornost zemlji, ta pa bo brez odlašanja opravila svoje, o tem bodite prepričani. Najprej bo potegnila škornje z nog, začela bo svoje delo s sezuvanjem; potem bo zvelkla kožo s telesa, razrešila mišice in netiva njihovih vlog, otela členke in gležnje njihovih funkcij, izsesala meso s kosti, pustila mozeg na zadnje in tako naprej. Zemlja bo to opravila, kakor je prav in navada v teh krajih.

Stali smo okoli jame, v kolobarju, z rutami na glavah in s klobuki v rokah, ena teh rut je bila Ninina, eden teh klobukov je bil posestnik stolpne kavarne na primer, ki ga je Mrtova smrt zelo prizadela, eden teh, proti dežju namenjenih štorov ali kaj je bil zvonik cerkve, posvečene temu in temu svetniku, sezidane v tem in tem slogu na ta in ta kredit pri tem in tem denarnem zavodu. Tako bodi zapisano! Eden teh dežnikov je bil mogoče kak Mrtov sorodnik, ki je bil namenjen v gostilno ali na sejem, a je zgrešil pot in tako zašel na pokopališče. Dežniki so vedrili, dežniki so pokopavali, če prenesete ponavljanje dežnikov, dežniki so molili, kar je treba moliti, da pogreb ne zastane, temveč napreduje in doseže konec. Župnik je v teh rečeh bolj podkovan od mene, podjetje mora delovati, proizvajati,

dosegati normo, dežnikov je še in še, ki ženejo obredje naprej, po njih štropota neusmiljeno dež, z večjih dežnikov teče na manjše, z manjših teče nekaj na tla, nekaj je namenjeno perilu in obleki, to je isto kot ljudem brez dežnikov. Obleka pogrebcev vpija deževnico, deževnica mrda obleko in obleka mrda deževnico, vračata si delo, hodita si na roke, ne ostajata si ničesar dolžni. Če dovolite, prevladuje seve prispevek deževnice, ki mrda obleko, ki vrhu tega namešča blato na predvidenih krajih in ga posebno gosto naseljuje v območju hlačnih zavihov, razporka, rokavov in vratnikov, da se ognemo opisu spodnjega perila.

Po delu bo treba naskočiti blato s posebnim pralnim praškom, najbolje s tem, ki ga priporoča reklama v radiu, ta teden sta to diksan in omo, tokrat smola za persil in henko. Sem že naglasil, da smo stali v kolobarju okrog jame in smo jo blagrovali, ker je končno požrla Mrtovo rakev in nas rešila mučnega položaja. Opozarjam na besedo kolobar v tem stavku, stali smo v kolobarju, v neposredni bližini jame pokopavajoči, torej posle vodeči župnik s tehničnim spremstvom in liturgičnimi ter obrednimi strokovnjaki, za njimi obroč nun, ki so za pogrebe najhitreje pri roki, ker jim je treba samo zamenjati črno barvo s črno barvo ter si nadeti prstan, kamor je vrezan napis Kristus odrešenik sveta, in ga drugače hranijo na toaletni mizici ali v nočni omarici. Obroč nun torej, zadaj občinstvo, navadno umrljivo ljudstvo pod okriljem nešteti dežnikov. Šel sem v isto smer kot žalujoči, približal se dežnikom, se pravi, prispeval sem svoj dežnik in ga začasno zaposlil z dežjem, drugega dela ni bilo ali pa je bilo tako slabo plačano, da se ga nihče ni loteval.

Ljudje so se začeli privijati k stenam svoje obleke ali zaradi pogreba in dolgotrajnega postajanja ali zavoljo mojega deleža z dežniki, torej zato, ker sem dežnikom prispeval nenapovedano še svoj dežnik ali zaradi bližnje zime. Vrag naj me vzame, če je to važno. Zima se je zdela še oddaljena, vse je bolj kazalo na pozno jesen kot na zimo, za zimo je bilo še prezgodaj, drevesa so stiskala iz zemlje zadnje mernike toplote. Vidite, to je jesen, če ste za to, spolzka megla je širila svoje šotore po tlakih in pločnikih, tudi zaprasketalo je že v vejah, kar je povzročilo, da so se v nekaj urah pojavili prvi plašči, še vsi dišeči po prašku proti moljem, a zima je bila še daleč in se ni odzivala na dražljaje praška proti moljem.

Da so se na zimo pripravljali, o tem ni bilo dvoma, vendar so se pripravljali takó, kot da zima še ne pusti nikogar blizu. Edino Mrt ni gojil pomislekov proti zimi in poledici, bil je na varnem, zanj je bilo poskrbljeno. Prav ko se je župnik približal višku pokopavanja, so štropotnile prve snežinke na njegov obraz, zasekale so se mu v gube, toda uverjen sem, da dobri mož ni čutil ostrih rezil, bil je poln obredja, posel je gorel iz njegovih besed in kretenj, poveličeval je zemljo, ki se je branila požreti Mrta in so jo slednjič le ukrotili, jo ugnali z zvijačo v kozji rog in srečno odvrnili goveje mukanje.

Nekje je odrešujoče udarilo v stolpu in zašumelo v množici, ki jo je stresala mrščavica. Govornika ne vidim točno in tudi njegovih besed ne razumem, vseeno se mi zdijo znane, samo njegov dežnik vidim, samo nje-

gov pridigarski glas slišim, ki ga pobija dež, to je zaradi oddaljenosti, kajti stojim precej v ozadju. Mogoče je tak, kot si ga predstavljam, mogoče pa je tudi drugačen, njegove poteze so morebiti tu oglate, morebiti tam okrogle ali pa narobe, tam oglate in tu okrogle, saj to je vseeno in je njegova stvar, kako svoje poteze razporedi. Zadovoljen je s pikami in vejicami svojih stavkov, z glasom nima težav, spomin deluje in hrabro podaja pred dnevi naučeno zmes Mrtovih življenjskih podatkov in krščanskega nauka, slin za zdaj ne primanjkuje, odstavki se uveljavljajo, rdeča nit se odvija.

Stoji v svetlobi hišnih oken na ulici, okna poklanjajo svetlobo. Odkar govornik pridiguje, odkar rahlo valovi dežnik, pod katerim tolkač nabija nemi zvon pri poraznem velikonočnem obhodu, morajo vso dobo okna sosednjih hiš priskakovati s svetlobo, kajti dežuje in dež se dolgočasi s svetlobo. Bližje mu je mrak, dež mršči iz oblakov in govornik se s svojim glasom pridružuje bolj destilirani vodi kot ljudem, če je v tem kaka razlika. Svetloba sosednjih oken pada po njegovem obrazu, njegova roka tišči v plaščnem žepu, torej se združuje na temnem, tako ostane več svetlobe za obraz, njegova desnica govori o miru, radosti in plačilu, dežniki prvi pristanejo na govornikove besede. Kadar dežuje in človeka stresa mraz, kadar z velikih dežnikov teče na manjše in od teh na ljudi brez dežnikov, takrat je najlažje verovati v radost in sonce. Zadnje sekunde, ko je bil še pri zavesti, mu je moralo biti zoprno v ustih in je svoj korak že obžaloval, umiral je sam zase, za nikogar izmed ljudi in si je zato lahko izbral smrt po svoje. Ni se mu bilo treba ozirati po drugih, recimo jemati obzir na bolešno staro mater ali podjetnega soseda, pri katerem odslej ne bo več dobival mleka, najti je bilo treba le priliko, umiral je po svoji presoji brez pridržkov in izgovorov, od začetka proti koncu, od spredaj v ozadje, lepo po vrsti, kot je nanese prilika. Ker je prej došel, je prej mlel, kdor pa prej pride, prej melje, in kdor prej melje, bolje in hitreje melje. Zažigalna vrvca strastneje dogoreva, umiral je od zgoraj navzdol, iz kavarne proti pločniku je umiral, torej naravnost, brez ovinkov in pokončno, zavodar je naraven in pokončen človek. Dočakali da smo klasenje žetve, trdi zgovorni dežnik, potolčena njiva da se je vzbela iz nemoči, žito da je šlo v klasje, od dežja umito da rumeni proti soncu.

Ker sem Mrta poznal in sva si bila sošolca, kar sicer ni veliko, nekaj je pa le, če vam je ta lastnost všeč, sem vedel, da so bile vse te govornikove besede lažnive. Mrt nikoli ni rumenel proti soncu, ampak je drvel v pogubljenje, to je bilo splošno znano, vsak otrok na cesti bi to znal potrditi, edino to je resnica in ne uvidim, da bi jo morali tajiti in prezirati samo zato, ker je filistrom neprijetna. Pustiti moram govorniku časa, da najde piko, da ga ošine sveti duh in skupno svojo zmoto popravita, če bosta bark, zdaj ko je pogreb šele prav stekel, se tako rekoč šele sprožil. Pustiti moram pogrebem dovolj časa za pokopavanje, dokler bo pel zvon, naj ga pokopujejo, naj ga nadegajo v jamo in ga tam prezimijo.

Ljudje stoje poleg in mečejo v jamo prst, nekateri od blizu, drugi od daleč, mečejo in prst leti na Mrtov hrbet, ker so ga položili na zobe. Pustiti moram časa, da naleti dovolj prsti po Mrtovem hrbtu. Pogreb je v glavnem

končan, sodelavci so prispevali svoje, vloge so odigrane, pogrebci so zadovoljni, da so se tako poceni znebili rakve, izvlekli so trnek, na katerem ni bilo ne ribe ne vabe, župnik je pokadil, voščil mrtvecu prah in pepel in pozval boga, naj v tej smeri nekaj ukrene, pevski zbor je nahrulil navzoče z žalostniko, ki je v najkrajšem času vzpostavila smrkanje in brisanje, pogreb se je torej po začetnem kavranju vendarle nagibal k srečnemu koncu. Nekaj časa bo vzelo še oblikovanje gomile, nameščanje cvetlic, zasajanje sveč, zato jih še ne maram motiti pri njihovem opraviilu, naj opravijo svoje delo temeljito in primerno plačilu, ki jih čaka, mislim da je jama po 600 šilingov za vse tri razrede. Mrta bi morali zaradi njegovega konca uvrstiti v zadnji razred, pa so se izkazali velikodušne in mu naložili drugega. Oblikovanje gomile znaša enotno sto šilingov, umivanje, oblačanje in devanje mrliča v krsto enotno 300 šilingov, to je za vse tri razrede enako, zemlja, ki jo mečejo za Mrtom, je zastonj. Za vse to jim moram pustiti dovolj časa, poslednjega bodo uporabili za iskanje gostilne, kjer bo sedmina.

Ta čas, ki ga odstopam pogrebem, da končajo svoje delo, da dobi postopek zadnji pečat, naj uporabim za to, da zabeležim nekaj vtisov za osebno rabo, da pripnem nekaj utrinkov, da na primer skušam oceniti število dežnikov. To je važno, ta in ta pogreb je tega in tega dne strnil ob sebi največ dežnikov in ni vseeno, kdo to poreče in kateri rod si prilasti to posebnost in jo posreduje rodovom. Že je rodbinsko izročilo za nov podatek obogatelo, že je kronika ujela sloviti dogodek in zgostila krajevno barvo, dedovanje bo odslej privlačnejše, že bo marsikoga zapeljala nova zanimivost in znabiti, da lepega dne prav ta novost pobudi v tem zaostalem kraju industrijo in se bo kraj le težko otepal bogastva, preden se mu bo privadil. Za začetek bi zadoščala majhna popravljavnica dežnikov, nekaj časa bi dohajala z delom, dokler bi se kar sama od sebe, tako rekoč čez noč, ne razvila iz popravljavnice cvetoča tovarna. Vendar vesela Mrtova zgodba kljub industriji dežnikov ne bo.

Lotil sem se zgodbe o Mrtu, ker so me osumili najbolj srečne roke zanj, in ne zato, ker bi me osebno zanimala, takšen je kruh poročevalskega poklica, pogosto ovsen in z zapečeno, črno skorjo. Tudi zategadelj se je nisem lotil rad, ker me znanci ne morejo nehati navdihovati, naj napišem kaj veselega, naši ljudje so veseli ljudje, v smehu so bili spočeti, z nasmeškom so jih matere rodile, smehljaje se nosijo breme, in ko pod njim omahnejo, se nasmejani zahvaljujejo bogu, da niso omahnili že prej, smehljaje se legajo v grob, črnih zgodb ne marajo, Mrtova zgodba pa je črna zgodba, o njej sem vedel že vnaprej, da vesela ne bo, preveč se ji bo poznal zavod, ki je odštel zase največ Mrtovega življenja. Razčlenil sem Mrta na poglavja in bilo mi je težko pri duši, ustavil me je dijak Mrt in prav nobeno veselje ni sijalo iz njegovega obraza, otroka Mrta sem srečal in osupnil ob njegovih trdih korakih, ljubečega Mrta sem zagledal in šel mimo, ne dete Mrt in ne mož Mrt mi nista vlila svetlobe in sonca in miru, ki jih je skupil lažnjivi govornik od odprtem grobu. Za katerega koli sem se odločil in kakor koli sem se lotil, vselej so vztrepetale v meni grenke misli. Praskača Mrta sem

se spomnil, pa sem okusil pelinovko v ustih in jezik bi mi otrpnil od grenkobe, če bi vztrajal pri spominu.

Vi pa si želite veselih zgodb, priskrbim naj vam smeha in burk, razvedrila ste potrebni in zabave ste žejni, žal mi je, da vam ne morem ustreči, drugod boste morali vašemu smehu in veselju priskrbeti virov, drugače zadostiti svojim življenjskim potrebam. Mislim, da so pogrebci medtem opravili in obračunali in da časovno nikogar nisem prikrajšal, dovolj časa sem pustil ljudstvu, da se je razkropilo na vse strani, ni ga več videti na pokopališču, nune so odfrfotale z lahnimi perutmi, tudi župnik je izrabil čas, naložil zadnje križe, odjadral s svojim spremstvom v zakristijo in prepustil mesto ožjim žalujočim, pa bi ne bilo treba, kajti po njegovem odhodu je kopica prsti samotno zasamevala. Tokrat je gomila zaždela brez ožjih žalujočih, glavni del je pod streho, Mrt je pokopan, ljudem je odleglo in so se razkropili, komaj da jim je utegnilo odleči.

Srečno smo ga spravili pod rušo, ni ga bilo, ki bi ne občutil olajšanja in bi ne bil odhajal z občutkom, da je bil v zelo bridki uri na svojem mestu in se izkazal moža. Razlilo se je, oblaki so se razkleščili, zaprl sem dežnik in stopil v kobal modre svetlobe, oči so se mi zažmerile v prazno grobišče.

Darko Komac

Pesmi

NAČRT Vsa sečišča so že določena
treba je samo še zarisati
potegniti vzporednice
premice tetive diagonale —
nič ni zgrešenega